

RAHVUSVAHELINE RAAMATU STANDARDNUMBRI SÜSTEEM

ISBNi kasutaja juhend

Kuues, rahvusvaheline väljaanne

Rahvusvaheline ISBN Agentuur
London 2012

Tõlge eesti keelde.

Ingliskeelne veebiversioon *ISBN Users' Manual* on Rahvusvahelise ISBN Agentuuri kodulehel:

<http://www.isbn-international.org>

ISBN 978-92-95055-11-7

©2012 Rahvusvaheline ISBN Agentuur, London, Ühendkuningriik

Kuues trükk

Selles brošüüris sisalduvat materjali on lubatud taastrükkida, kui nõuetekohaselt viidatakse algallikale ja saadetakse taastrüki koopia (eelistatult elektrooniline) Rahvusvahelisele ISBN Agentuurile

Sisukord

1. Ajalooline taust	5
2. Miks on ISBN kasulik.....	6
3. ISBNi funktsioon ja rakendusala.....	6-8
4. ISBNi struktuur	8-9
4.1 Prefiks.....	9
4.2 Rühmatunnus	9
4.3 Kirjastustunnus	9
4.4 Raamatutunnus	9
4.5 Kontrollnumber	9
5. ISBNi andmine	10-14
5.1 Üldist	10
5.2 Väljaandesse on tehtud muudatusi.....	10
5.3 Faksiimile kordustrukid	10
5.4 Väljaande tootevormid	10
5.5 Irdlehtväljaanded	10
5.6 Mitmekõitelised väljaanded	10
5.7 Varem ilmunud trükiste nimekirjad.....	11
5.8 Kaasväljaanded	11
5.9 Väljaanded, mida turustavad või levitavad vahendajad	11
5.10 Kirjastuse omandas teine kirjastaja	11
5.11 Väljaande kogumi ja sellega kaasnevate õiguste omandamine	11
5.12 Kirjastajal on rohkem kui üks kirjastamiskoht	12
5.13 ISBN ja metaandmete register.....	12-13
5.14 ISBNi ei saa uuesti kasutada.....	14
6. Elektroonilised väljaanded ja õppeotstarbeline tarkvara.....	14-16
6.1 ISBNi saamise tingimustele vastavad väljaanded	14
6.2 ISBNi saamise tingimustele vastavad tarkvaratooted	14
6.3 Elektroonilistele väljaannetele ja tarkvaratoodetele ISBNi andmise põhimõtted.....	14-16
7. ISBN nõudetrükiväljaannetele	16-17
8. ISBNi asukoht ja kujutis väljaandel.....	17-18
8.1 Üldist.....	17
8.2 ISBN vöotkoodina	17-18
8.3 5-numbriline lisakood.....	18
8.4 ISBNi ja EAN.UCC vöotkoodi arvutamine algoritmi abil.....	18

9. ISBN süsteemi haldamine.....	18-20
9.1 Üldist.....	18
9.2 Rahvusvaheline haldamine.....	18-19
9.3 ISBN agentuurid	19
9.4 Kirjastaja haldamine	20
10. Mitteosalevad kirjastajad	20
11. ISBN ja GS1	21
12. ISBN ja teised identifikaatorid	21-25
12.1 DOI	21
12.2 ISBN-A.....	21
12.3 GTIN.....	22
12.4 URN.....	22
12.5 ISAN	22-23
12.6 ISMN.....	23
12.7 ISRC	23
12.8 ISSN	24
12.9 ISTC	24-25
12.10 ISWC	25
12.11 ISNI.....	25
13. ONIX raamatutele.....	26
14. Trükised.....	27
15. Korduma kippuvad küsimused	27
LISA 1. Kontrollnumbri arvutamine ja numbrivahemike jaotus.....	27-33
A1.1 Kontrollnumbri arvutamine	27-28
A1.2 Vahemike jaotus.....	28-33

1. Ajalooline taust

Esmakordselt arutati raamatu rahvusvahelise numbrisüsteemi vajadust ja teostatavust 1966. aasta novembris Berliinis toimunud 3. rahvusvahelisel raamatuturu ja raamatukaubanduse konverentsil.

Euroopa kirjastajad ja raamatukaubastajad kaalusid arvuti kasutuselevõttu tellimuste töötlemisel ja inventeerimisel ning tõhusa automatiseeritud süsteemi eeltingimuseks oli trükise ainulaadse ja lihtsa identifitseerimisnumbri olemasolu.

Sellele tingimusele vastavat süsteemi tuntakse nüüd raamatu rahvusvahelise standardnumbrina (ISBN), mis arenes välja raamatu numbrisüsteemist, mille olid 1967. a. esitanud J. Whitaker & Sons Ltd. Ühendkuningriigis ja 1968. a. R. R. Bowker USAs.

Samal ajal moodustas Rahvusvahelise Standardiorganisatsiooni (ISO) Tehniline Komitee 46 (Informatsioon ja Dokumentatsioon) töögrupi, mis hakkas uurima, kuidas kohandada Briti süsteem rahvusvaheliseks kasutamiseks.

1968. ja 1969. a. toimus Euroopa ja USA esindajate osavõtul mitu koosolekut, aruanne toimunust saadeti välja kõigile ISO organisatsiooni liikmetele.

Kokkusaamiste tulemusena kinnitati 1970. a. rahvusvaheline raamatu standardnumber (ISBN) kui ISO standard 2108¹. 1978. aastal ilmus standardi teine ning 1992. a. kolmas trükk.

Rahvusvahelise standardi eesmärk on koordineerida ja standardida ISBNide rahvusvaheline kasutamine, mis võimaldab identida kindla kirjastaja avaldatud monograafilise väljaande iga tootevormi ja trükki.

Algset standardit muudeti, kuna raamatud on hakanud ilmuma uutel infokandjatel. Käesolev süsteem on kasutusel enam kui 160 riigis.

2001. aastal moodustati töörühm, mis vaatas standardi üle ja koostas selle neljanda trüki. 10-numbriline ISBN muudeti 13-numbriliseks, kasutusele võeti 3-kohaline prefiks, mille pakkus välja GS1 (endine EAN Rahvusvaheline Vöötkoodi Nõukogu), suurendades süsteemi numbrimahtu ning viies selle täielikult vastavusse GS1 GTIN-13 standardiga (vt lõik 11). Standardi uus versioon määratles ka koos ISBNi andmisega esitatavad metaandmed, töötas välja süsteemi administreerimis- ja juhtimisreeglid ning määras standardi registreerimisega tegelevad keskused.

Käesolev juhend selgitab süsteemi toimimist ja õpetab, kuidas tagada korrektne ISBNi väljastamine. Üksikasjalikumalt peatutakse ISBNi andmisel digitaalsetele väljaannetele.

¹ Standardit on võimalik hankida rahvuslikest standardikeskustest

2. Miks on ISBN kasulik

- ISBN on unikaalne monograafiaväljaannete identifikaator; numbri väljastamine asendab pikkade bibliograafiakirjete töötlemise, millega säästetakse aega ja personalikulusid ning vähendatakse trükivigade tekkimist.
- ISBNi korrektne kasutamine võimaldab raamatu tootevormide ja trükkide – kas trükitud või digitaalsete – täpset eristamist ning tagab selle, et klient saab soovitud variandi.
- ISBN hõlbustab raamatukaubanduse käsiraamatute ja bibliograafiliste andmebaaside, näiteks *books-in-print* kataloogide koostamist ja täiendamist. Info saadaval olevate raamatute kohta on kergesti leitav.
- ISBNi abil raamatute tellimine ja levitamine on kiire ning tõhus.
- ISBNil põhinev 13- numbriline EAN-13 vöötkood on masinloetav. Toiming on kiire ja vead välistatud.
- ISBN on vajalik raamatukaupluste elektrooniliste kassasüsteemide toimimiseks.
- Paljud kirjastamis- ja tarneahela süsteemid põhinevad ISBNil.
- ISBNi kasutatakse müügiandmete kogumisel, see võimaldab jälgida väljaande eri tootevormide ja trükkide müügiedu, võrrelda teemavaldkondi ja kirjastusi.
- ISBNil põhineb mõne riigi laenutusõigus, mis võimaldab autoritel ja illustraatoritel saada autoritasu vastavalt teose laenutuste arvule rahvaraamatukogudes.

3. ISBNi funktsioon ja rakendusala

Enam kui 160 riigis kasutusel olev ISBN on konkreetse väljaande ainuomane tunnus ja seetõttu raamatuga seotud tootmisetappide algusest peale. Raamatu tootmise, levitamise, müügianalüüsi ja bibliograafiliste andmete säilitamise süsteemide olulise osana on ISBN äärmiselt tähtis ka raamatukogu teabekorralduse organiseerimisel. Kui teos vastab teistsuguse numbrisüsteemi nõuetele (jadaväljaanded ja lõimväljaanded ISSN-i, noodid ISMNI nõuetele), tuleb kasutada teist süsteemi. Vajadusel tuleks neid identifikaatoreid kasutada koos ISBNiga. Lisainfo teiste identifikaatorite kohta on esitatud 12. lõigus.

ISBN antakse monograafiaväljaannetele nagu näiteks trükised, kaasa arvatud nendega seotud tooted, mis on avalikkusele kättesaadavad komplektina või kindlaksmääratud köidete arvuga seeriatena, olenemata sellest, kas need on levitatavad tasuta või saab neid osta. Samuti antakse ISBN monograafiaväljaannete üksikutele osadele (peatükkidele), jadaväljaannete numbritele või artiklitele, kui need on eraldi kättesaadavad. Kui monograafiaväljaanne vastab ISBNi andmise nõuetele, ei ole oluline, millises vormingus on esitatud ja levitatud selle sisu; tähtis on iga tootevormi eraldi identifitseerida.

Näiteid monograafiliste väljaannete tüüpidest, millele antakse ISBN:

- trükitud raamatud ja brošüürid;
- Braille' kirjas väljaanded;
- väljaanded, mida kirjastaja ei kavatse regulaarselt uuendada või määramata ajani jätkata;
- jadaväljaande üksikud numbrid või artiklid², mis on eraldi kättesaadavad;
- kaardid;
- õppeotstarbelised filmid, videod ja lüümikud;
- heliraamatud kassetil, CD-l või DVD-l;
- elektroonilised väljaanded veebis või füüsilisel kandjal (nagu masinloetavad kassetid, disketid või CD ROMid);
- trükitud monograafiliste väljaannete digitaalkoopiad;
- väljaanded mikrovormidel;
- õppeotstarbeline tarkvara;
- kombineeritud meediaväljaanded, mille põhiosa sisaldab teksti.

Näiteid väljaannete tüüpidest, millele ei anta ISBNi:

- jadaväljaanded³, mida käsitletakse kui üht bibliograafilist üksust (v.a. eripealkirjaga üksiknumbrid);
- abstraktsed olemid⁴, nagu kirjandusteosed ja muu intellektuaalse või kunstilise sisuga abstraktne looming;
- ajutise tähtsusega trükised, nagu reklaammaterjalid jm;
- noodid;
- tiitellehe ja tekstita kunstitrükised ja -mapid;
- isiklikud dokumendid (nt elektrooniline elulookirjeldus või lühielulugu);
- õnnituskaardid;
- muusikasalvestised;
- tarkvara, mis ei ole õppeotstarbeline;
- elektroonilised teadetetahvlid;
- e-kirjad ja muu elektrooniline kirjavahetus;
- mängud.

² Kui kirjastaja on teinud artikli kättesaadavaks eraldi trükisena, käsitletakse seda monograafilise väljaandena, millele väljastatakse ISBN. See ei kehti separaatide ja eelväljaannete kohta, kui artikli autor(id) on tellinud need isikliku jaotamise eesmärgil.

³ Väljaanne, mida on aja jooksul välja antud kindlaksmääratud lõputa ja mis ilmub jadaväljaandena, millel on numbriline ja/või kronoloogiline tähistus. Tüüpiliste näidete hulka kuuluvad ajalehed, ajakirjad jne, samuti lõimväljaanded, näiteks lahtistest lehtedest koosnevad uuendatavad trükised ja veebisaidid.

⁴ Näiteks romaani „Vanamees ja meri“ igale tootevormile saab anda ISBNi, kuid romaanile endale kui abstraktsele tekstilisele teosele ISBNi anda ei saa.

Kui raamat ilmub koos lisaga, mis ei vasta ISBNi andmise nõuetele, antakse komplektile üks ISBN ja eraldi levitatavale raamatule teine ISBN, eraldi kättesaadavale lisale ISBNi ei anta.

Standardnumbrite andmise nõuete osas on ISSNile ja ISMNIle kehtestatud kindlad reeglid, samas võib kaubaartiklite GTIN-13 koodi kasutada väga laia tootevaliku puhul.

ISBNi nõuetele mittevastavate GTIN-13 koodi kasutatavate toodete turustamine on muutunud jaemüüjatele lihtsamaks, sest nad ei pea oma süsteeme kohandama, kuna ISBN on täielikus kooskõlas GTIN-13 standardiga.

Lisainfot standardnumbri andmise nõuete kohta saab kohalikest ISBN agentuurist. Teiste standardnumbrite ja nende rakendamise kohta vt Lõik 12: ISBN ja teised identifikaatorid.

4. ISBNi struktuur

Alates 1. jaanuarist 2007 väljastavad ISBN agentuurid ainult 13-numbrilist ISBNi, mis koosneb järgmistest tunnustest:

- prefiks
- rühmatunnus
- kirjastustunnus
- raamatutunnus
- kontrollnumber

ISBN numbrile eelnevad alati suurtähed ISBN.

Märkus: Riikides, kus ladina tähestik ei ole kasutusel, võib lisaks lühendile ISBN kasutada ka kohaliku tähestiku tähti.

ISBN koosneb 5 osast, kolm neist on muutuva, esimene ja viimane osa fikseeritud pikkusega. Kui standardnumber on esitatud silmaga loetaval kujul, peab iga osa olema eraldatud sidekriipsu või tühimikuga:

ISBN 978-0-571-08989-5

ehk

ISBN 978 0 571 08989 5

Märkus: Sidekriipsul või tühimikul ei ole sisulist tähendust ning seda kasutatakse vaid loetavuse parandamiseks.

Numbrite arv ISBNi teises, kolmandas ja neljandas osas (rühmatunnus, kirjastustunnus, raamatutunnus) varieerub. Rühmatunnuse ja kirjastustunnuse numbrikohtade arv on seotud tegevuspiirkonna või kirjastaja kavandatud kirjastustoodanguga. Kui tunnused on lühikesed, viitab see eeldatavale suurele tegevuspiirkonnale ja kirjastaja toodangumahule.

4.1 Prefiks

ISBNi esimene osa on 3-kohaline number, mille määrab GS1, endine EAN International. GS1 määratud prefiks on praegu 978 ja 979, kuid tulevikus on võimalikud ka täiendavad prefiks, mis peaksid tagama süsteemi jätkusuutlikkuse.

Näide: 978

4.2 Rühmatunnus

ISBNi teine osa idendib süsteemis osaleva riigi, geograafilise piirkonna või keeleala: mõned süsteemi liikmed moodustavad keeleala (nt rühmatunnus 3 = saksa keele rühm prefiksitunnuse 978 piires); teised moodustavad piirkondliku üksuse (nt rühmatunnus 982 = Vaikse ookeani lõunaosa prefiksi 978 piires). Elemendi pikkus varieerub ning see võib koosneda kuni 5 numbrist. Rühmatunnuse annab Rahvusvaheline ISBN Agentuur.

Näide: 978-0

4.3 Kirjastustunnus

ISBNi kolmas osa idendib rühmasiseselt konkreetse kirjastaja. Selle osa pikkus sõltub kirjastaja kavandatud toodangu suuruselt ja võib sisaldada kuni 7 numbrit. Suurima nimetuste hulga kavandanud kirjastajad saavad lühima kirjastustunnuse ja vastupidi.

Unikaalse kirjastustunnuse saamiseks pöörduvad kirjastajad asukohajärgse ISBN agentuuri poole, kelle pädevusse kuulub ISBN süsteemi haldamine riigi, asukoha või keele järgi. Kui kirjastustunnuse kõik ISBNid on jagatud, määratakse kirjastajale uus kirjastustunnus ning ISBNide väljastamine jätkub.

Näide: 978-0-11

4.4 Raamatutunnus

ISBNi neljas osa idendib ühe kirjastaja avaldatud kindla trükiteose editsiooni. Raamatutunnuse pikkus on otseselt seotud kirjastaja eeldatava raamatutoodanguga ja sisaldab kuni 6 numbrit. Pikima raamatutunnuse saavad kirjastajad, kelle oodatava raamatutoodangu nimetuste arv on suurim, ja vastupidi. ISBNi õige pikkuse tagamiseks on täitmata numbrite kohale paigutatud nullid.

Näide: 978-0-11-000222

4.5 Kontrollnumber

ISBNi viies osa on kontrollnumber. Kontrollnumber arvutatakse mooduli 10 algoritmi abil. Vaata lisa 1 või küsi nõu kohalikult ISBN agentuurilt.

5. ISBNi andmine

5.1 Üldist

Igale kirjastaja avaldatud monograafiaväljaandele, selle eraldi editsioonile või vormingule tuleb anda eraldi ISBN. Sama väljaande erikeelsetele variantidele tuleb anda eraldi ISBNid.

5.2 Väljaandesse on tehtud muudatusi

Kui väljaannet on oluliselt muudetud, tuleb sellele taotleda uus ISBN. Väljaande pealkirja ja/või alapealkirja muudatused nõuavad uut ISBNi.

Eraldi ISBNi ei anta, kui on toimunud muudatus monograafiaväljaande kaanekujunduses, -värvis või -hinnas. Väljaandesse tehtud pisiparandused (nt trükivigade parandused) ei vaja eraldi ISBNi.

5.3 Faksiimile kordustrukid

Eraldi ISBN tuleb anda faksiimile kordustrukile, kui selle on avaldanud teine kirjastaja või raamat on uuesti välja antud sama kirjastaja teise kaubamärgi all. Kui raamatu skaneerib ja digiteerib mitte esialgne kirjastaja, vaid näiteks raamatukogu, siis uuele skaneeritud ja digiteeritud versioonile annab uus tootja (raamatukogu) eraldi ISBNi, tingimusel, et uus versioon tehakse kättesaadavaks avalikkusele.

5.4 Väljaande tootevormid

Väljaande igale tootevormile (kõva köide, pehme köide, Braille' kirjas väljaanne, heliraamat, elektrooniline väljaanne) tuleb anda eraldi ISBN. ISBN antakse igale elektroonilise väljaande vormingule, mis on eraldi avaldatud ja kättesaadavad. (Vt lõik 6.3 e-raamatute vormingute kohta).

5.5 Irdlehtväljaanded

Kindlaksmääratud mahuga köitmata väljaanne ehk lahtistest lehtedest koosnev trükis, mille ilmumisaeg on piiritletud tähtajaga, saab ISBNi.

ISBNi ei anta pidevalt täiendatavale köitmata väljaandele (lõimväljaanne), mille osi uuendatakse.

5.6 Mitmeköitelised väljaanded

Kui väljaanne koosneb enam kui ühest köitest, antakse ISBN tervele kogumile. Kui kogumi köited on eraldi kättesaadavad, tuleb igale köitele anda eraldi ISBN. Samuti on see soovitatav siis, kui mitmeköiteline väljaanne on kättesaadav ainult täiskomplektina. Sellega hõlbustatakse raamatute levitamistoiminguid (näiteks saadetiste käitlemist juhul, kui köited ei ilmu üheaegselt, või kahjustatud eksemplaride asendamist). Tiitellehe pöördele (elektroonilise tootevormi puhul samaväärsele kohale) trükitakse kõigepealt kogu teose ISBN, selle alla eri köidete ISBNid, kusjuures ISBNi järel on sulgudes viidatud, millisele köitele ISBN anti. Raamatu tagakaanele (nt koos vötkoodiga) trükitakse ainult selle köite ISBN.

5.7.Varem ilmunud trükiste nimekirjad

Kirjastaja peab ISBNiga varustama kõik ilmunud trükiste nimekirjas olevad väljaanded ja avaldama nende ISBNid igas trükitud või elektroonilises kataloogis. ISBNid tuleb avaldada ka ilmunud trükiste nimekirja esimeses kättesaadavas kordus- või uustrükis.

5.8 Kaasväljaanded

Kui kirjastajaid on mitu, võib igaüks neist oma ISBNi raamatusse trükkida. Soovitav on piirduda ühe ISBNiga, mille hangib väljaande levitamise eest vastutav kirjastus. Kõik ISBNid trükitakse tiitellehe pöördele koos autoriõiguste andmetega. Vöotkoodina tuleb väljaandel märkida ainult üks ISBN, eelistatavalt levitamise eest vastutava kirjastaja ISBN.

5.9 Väljaanded, mida turustavad või levitavad vahendajad

(lõigud b ja d on kohaldatavad riikides, mis ei ole veel ühinenud ISBN süsteemiga)

- a. Vastavalt ISBNi standardile saab kirjastaja avaldatud raamat vaid ühe ISBNi. Olenemata sellest, kus või kes väljaannet levitab või müüb, peab kirjastaja ISBN alles jääma.
- b. ISBNi võib väljaandele anda ainuturustaja, kui ta on selle importinud piirkonnast, mis ei kuulu ISBNi süsteemi.
- c. Kui ainuturustaja või -esindaja on imporditud väljaandele lisanud oma andmetega uue tiitellehe, peab ta raamatule andma uue ISBNi. Samuti säilib raamatul esialgne kirjastaja ISBN.
- d. Kui väljaande impordib mitu turustajat riigist, mis ei ole ühinenud ISBN süsteemiga, annab sellele ISBNi rahvuslik ISBN agentuur, kelle tegevuspiirkonda nimetatud turustajad kuuluvad.

5.10 Kirjastuse omandas teine kirjastaja

Kui kirjastaja omandab teise kirjastuse, võib ta jätkata ISBNide kasutamist algselt määratud kirjastustunnuse plokist. Kohalikku ISBN agentuuri tuleb teavitada kirjastustunnuse omaniku vahetumisest.

5.11 Väljaande kogumi ning sellega kaasnevate õiguste omandamine

Kui kirjastaja omandab väljaande kogumi ja sellega kaasnevad õigused, võib ta jätkata algselt määratud ISBNide kasutamist seni, kuni ta avaldab väljaandest oma kirjastustunnusega kordustrukki.

5.12 Kirjastajal on rohkem kui üks kirjastamiskoht

Kui kirjastaja tegutseb mitmes kohas, mis on koos loetletud väljaande impressumis, tuleb väljaandele anda üks ISBN.

Kui kirjastaja tegutseb eri riikides asetsevates kontorites või haruosakondades, võib iga kontor või haruosakond saada oma kirjastustunnuse, kuid registreerimise eest vastutav kontor või haruosakond saab väljaandele anda ainult ühe ISBNi.

5.13 ISBNi ja metaandmete register

Kirjastaja kohustus on teatada ISBN agentuurile või muule väljaande registreerimise eest vastutavale asutusele ilmuvatele väljaannetele antud ISBNidest. Esitada tuleb minimaalsel hulgal metaandmeid (kirjeldavat informatsiooni), mis peavad olema kooskõlas *ONIX for Books* tooteinformatsiooni standarditega, mida haldavad EDItEUR ja sellega ühinenud organisatsioonid.

Andmeelement	Kommentaariid	ONIX 3 element
ISBN	ISBN 13-numbrilises vormingus ilma sulgudeta ja sidekriipsudeta	<ProductIdentifier>
Tootevorm	Kood, mis näitab toote meediumit ja/või vormingut	<ProductComposition> <ProductForm> <ProductFormDetail> <ProductPart>
	<i>Kuigi ISBNi juhendis seda selgesõnaliselt ei mainita, võivad ka kahe muidu ühesuguses köites ja vormingus toote füüsilised mõõtmed erineda</i>	<Measure>
	<i>Sama kehtib ka digitaaltoodete kohta. Kahe muidu identse toote litsentsi tingimused (kasutuspiirangud) või operatsioonisüsteemi nõuded võivad samuti erineda</i>	<ProductFormFeature> <EpubTechnicalProtection> > <EpubUsageConstraint>
Pealkiri	Väljaande pealkiri ja alapealkiri või pealkirja osad	<TitleDetail> composite
Sari	Sarja pealkiri ja nummerdus (kui see esineb)	<Collection> composite
Kaasautor	Kaasautori rolli kood(id) ja kaasautori nimi(nimed)	<Contributor> composite [Identifier (ISNI) optional]

Editsioon	Editsiooni järjenumbr (pärast esimest), tüüp ja andmed	<EditionTypeCode> <EditionNumber> <EditionStatement>
Teksti keel(ed)	Kasutades ISO 639-2/B keelekoode	<Language> composite
Kaubamärk	Kaubamärk, mille all väljaanne on avaldatud	<Imprint> composite [Identifier (ISNI) optional]
Kirjastaja	Isik või asutus, kes omab kaubamärki väljaande avaldamise ajal	<Publisher> composite [Identifier (ISNI) optional]
	<i>Kui kirjastaja on jätnud digitaaltootele ISBNi andmata, võib seda teha ka järgmise etapi vahendaja</i>	<RecordSource... elements
Avaldamise riik	Kasutades ISO 3166-1 maatahiseid	<CountryOfPublication>
Avaldamise kuupäev	Kuupäev, millal väljaanne esimest korda selle ISBNiga ilmus, kasutades ISO 8601 vormingut. (YYYY-MM-DD).	<PublishingDate> composite [ONIX uses a format based on ISO 8601, YYYYMMDD]
<i>Emaväljaande ISBN</i>	<i>Kasutatakse juhul, kui ISBN on antud emaväljaande peatükile või osale (vt lk 6)</i>	<RelatedProduct> composite <RelatedWork> composite

Märkus: Mõnikord kasutatakse ONIXi ja ISBNi metaandmete kogumis liitandmeid, mille puhul esmapilgul tundub, et võiks piirduda vaid ühe lihtsa andmeelemendiga või kasutatakse vaid ühe kehtiva koodiga kodeeritud väärtust. Nii saab ISBNi metaandmeid kirjeldada *ONIX for ISBN Registration message*'is, mis on käesoleva ONIX for Books (ONIX 3.0) alamjaotus.

Rahvusvaheline ISBN agentuur väljastab soovi korral XML skeemi. ISBN agentuurid peavad tagama ISBNe ja nende metaandmeid seostavate andmebaaside kättesaadavuse või tegema koostööd bibliograafiaasutustega, et tagada juurdepääs sellistele andmebaasidele (nt *books in print*-andmebaasid, rahvusbibliograafia jne). ISBN agentuurid ja bibliograafiaandmebaasi pidajad võivad informatsioonile juurdepääsu eest tasu küsida.

5.14 ISBNi ei saa uuesti kasutada

Kord monograafiaväljaandele antud ISBNi ei saa korduvalt kasutada mõnes teises väljaandes, ka mitte siis, kui ISBNi andmisel eksiti. Kui kirjastaja avastab, et ISBNi andmisel on tehtud viga, tuleb sellest teatada kohalikule ISBN agentuurile.

6. Elektroonilised väljaanded ja õppeotstarbeline tarkvara

6.1 ISBNi saamise tingimustele vastavad väljaanded

Elektroonilisel väljaandel (e-raamat, e-raamatu lugemise rakendus, CD-ROM või veebiväljaanne) on õigus saada ISBN, kui see sisaldab teksti, on tehtud avalikkusele kättesaadavaks ega muutu jadaväljaandeks. Väljaanded võivad sisaldada pilte ja heli.

ISBNi ei anta järgmistele elektrooniliste väljaannete tüüpidele:

- väljaanded, mida sageli uuendatakse ning uuendustele on võimaldatud peaaegu kohe juurdepääs, näiteks sidusandmebaasid;
- veebisaidid;
- reklaammaterjalid;
- teadetetahvlid;
- e-kirjad ja muu elektrooniline kirjavahetus;
- mängud;
- isiklikud dokumendid (nt elektrooniline elulookirjeldus või lühitutvustus);
- märkmikud/päevikud.

6.2 ISBNi saamise tingimustele vastavad tarkvaratooted

ISBNi võib kasutada konkreetse tarkvaratoote identimiseks, mis on mõeldud kasutamiseks hariduslikel ja/või õppeotstarbelistel eesmärkidel, nagu näiteks arvutipõhine koolitustoode. Muudele tarkvaratoodetele (nt arvutimängud) ISBNi ei anta.

6.3 Elektroonilistele väljaannetele ja tarkvaratoodetele ISBNi andmise põhimõtted

Väljaanded vajavad eraldi ISBNi juhul kui ükskõik millises varustusahela lülis tekib vajadus neid eraldi identifitseerida.

ISBN on avalikkusele kättesaadavate monograafiaväljaannete (raamatute) ja samalaadsete toodete identifikaator.

ISBNi ei kasutata selliste failide identifitseerimiseks, mis liiguvad üksnes kirjastajate ja ladujate või e-raamatute konverteerijate vahel, samuti ei identifitseeri ISBN abstraktseid üksusi nagu teose sisu.

Oluline on eristada tooteid, mis kõik väärivad eraldi ISBNi, ja tooteid, millega on müüja ja tarbija vahelise tehingu hetkel seotud erinevate digitaalõiguste haldus- või kasutusõigused. Erinevus ei ole alati ilmne. Tuleb meeles pidada, et eraldi ISBN on

vajalik ebaselguse vältimiseks ahelas, milles on palju osapooli ja kus liigub palju tooteid.

Lõppkasutaja tahab teada, kas ostetud raamatut on võimalik kasutada tema seadme või tarkvara abil, ja mida saab e-raamatuga teha (kopeerida, trükkida, laenutada, teksti kuulata jne). Tavaliselt määrab selle failivormingu ja digitaalõiguste haldamise tarkvara DRM kombinatsioon, mis tehniliste vahendite abil kontrollib võimalikku e-raamatu kasutamist. Eraldi ISBNid hõlbustavad nimetatud info haldamist, levitamist ja leidmist, samuti e-raamatu sobiva versiooni edastamist tarbijale.

- Kui standardnumbri saamise nõuetele vastav e-raamat on kättesaadav eri failivormingutes, peab iga eraldi avaldatud ja kättesaadavaks tehtud vorming saama eraldi ISBNi.

NB! *Failivorming on informatsiooni paigutusviis digitaalfailis. E-raamatute puhul on failivorming sageli kombinatsioon failitüübist (nt epub, pdf) ja digitaalõiguste halduse tarkvarast (nt Adobe's ACS4, Apple's Fairplay jne).*

- Kui kasutatakse DRMi, mis seob tooteversiooni konkreetse platvormi, seadme või tarkvaraga, vajab iga versioon eraldi ISBNi.
- Kui digitaalväljaandeid tarniv kaupmees, kes on omanikuvormingus e-raamatute ainuvarustaja, ei nõua ISBNi olemasolu ning neid raamatuid saab osta ainult tema veebisaidi kaudu (nt Amazon Kindle, Apple i- raamatukauplus), ei ole ISBNi andmine nendele versioonidele vajalik, kuigi müügistatistika seisukohalt oleks ISBN kasulik selleks, et paigutada kättesaadavate e-raamatute nimekirjad asjast huvitatud kolmandate isikute andmebaasidesse. Igale versioonile antud ISBN peab olema unikaalne.
- Uus ISBN antakse, kui raamatu on digiteerinud raamatukogu või mõni muu asutus. Kui elektrooniline versioon on tehtud avalikkusele kättesaadavaks, siis uue tootena peab ta saama eraldi ISBNi, sõltumata sellest, kas juurdepääs digitaalversioonile on tasuline või mitte.
- Kui väljaanne on tarneahelas kättesaadav enam kui ühe konkreetse DRMiga, mida pakub esialgne kirjastaja ja tarnija, on kõik versioonid ainulaadsed tooted ja vajavad identifitseerimiseks eraldi ISBNi.

Näide 1: *Kirjastaja avaldab ühe raamatu kaks epub versiooni, igal versioonil oma DRM, ning levitab neid tarneahelas erinevate vahendajate kaudu. Toote iga konkreetne DRMi versioon vajab eraldi ISBNi.*

Näide 2: *Kirjastaja avaldab epub vormingus faili, millele tarnija annab kaks DRMi ning teeb mõlemad versioonid kui kaks eri toodet eraldi kättesaadavaks. Toote iga DRMi versioon vajab eraldi ISBNi. (ISBNi saab võtta kirjastaja või tarnija, kui kirjastaja jätab selle tegemata).*

Näide 3: *Tarnija pakub ostjale e-raamatut koos ostja soovil kohandatud DRMiga. Kuna DRMi saamine toimub tehingu käigus, ei ole vajadust uue ISBNi järele, sest tarnija ja ostja vahel puuduvad erimeelsused.*

- Kui kättesaadaval väljaandel on erinevad kasutusõigused (ühed seaded võimaldavad printimist ja teised mitte), tuleb igale versioonile määrata oma

ISBN. Kasutusõigusi saab peaaegu alati kontrollida DRMi tarkvara seadmete abil.

Näide 4: Kirjastaja avaldab väljaande, mille üks versioon võimaldab teksti kuulamist (kontrollitav DRMi tarkvara abil) ja teine mitte. Selleks, et toote omadused oleksid arusaadavad potentsiaalsele ostjale ja kasutajale (eriti kui otsitakse ligipääsetavat väljaannet) ning tooteversioonid eraldi eristatavad, vajavad mõlemad versioonid oma ISBNi.

Kui kasutusõigused määratakse ostu-müügi käigus, ei ole eraldi ISBNi vaja.

Näide 5: Kirjastaja avaldab väljaande ühes vormingus ja ühe ISBNiga ning pakub kliendile võimalust hankida sellele erinevaid kasutusõigusi. Sarnaselt näites 3 tooduga individuaalselt kohandatud versioonid eraldi ISBN ei vaja.

- Kui kirjastajad kasutavad e-raamatute erinevate failivormingute loomiseks vahendajaid, peavad nad andma ka iga vormingu jaoks eraldi ISBNi.

(NB Käesolevas paragrahvis toodud meetod ei ole soovitatav lahendus ning seda võib rakendada vaid juhul, kui kirjastaja keeldub igale tootele ISBNi andmisest). Kui kirjastaja ei varusta vahendaja toodetud vorminguid ISBNidega, võib vahendaja anda ISBNid ise. ISBN agentuurid eraldavad selleks vahendajatele ISBN kirjastustunnuse. Info ISBNide ja vastavate metaandmete kohta tuleb edastada kirjastajale, riiklikule ISBNi agentuurile ja teistele bibliograafiaasutustele).

- Hulk rakendusi on veel arengujärgus ja nende edu sõltub üksiktoodete ja metaandmete täpsest identimisest. Näitena võib tuua platvormi, mille eesmärk on anda infot juurdepääsuvõimalusega versioonide kohta. Kasutaja soovide ja vajaduste rahuldamiseks on oluline, et erinevad väljaanded oma erinevate juurdepääsuvõimalustega oleksid selgelt identifitseeritud ja eristatud. ISBN identifikaatori abil leiab kasutaja alati üles talle kõige sobivama versiooni. Tulekul on veel muud rakendused ja teenused, mis põhinevad sarnasel tootepõhisel lähenemisel.
- Eraldi ISBN antakse ka kahest või enamast esemest koosnevale pakatile, milles sisaldub tarkvaratoode koos tehniliste andmete ja käsiraamatuga, mis on vajalik tarkvara kasutamiseks ning täiendab seda.

7. ISBN nõudetrükiväljaannetele

ISBNi andmise seisukohalt on trükkimine ja köitmine kliendi eritellimusel vaid üks trükitehnoloogia vorme.

Sageli esitatakse tellimus väljamüüdud trükisele, mille tavatiraažiga juurdetrükk ei ole otstarbekas.

Kui nõudetrükiväljaanne ilmub tavatrükisest erinevas vormis (nt kõvakaanetrükk muutub pehmeaaneliseks), tuleb sellele anda uus ISBN, nagu mistahes tootevormi muudatuste puhul.

Uus ISBN ei ole vajalik, kui vastavalt trükimasina iseärasustele on väljaande mõõtmed vähesel määral muutunud.

Sisuliste muudatusteta nõudetrükiväljaandes ISBN ei muutu. ISBNi ei anta piiratud juurdepääsuga nõudetrükiväljaande kohandatud või isikustatud versioonile, mille sisu on määranud tellija, mitte kirjastaja.

8. ISBNi asukoht ja kujutis väljaandel

8.1 Üldist

ISBN peab olema toodud väljaandel endal.

Trükiväljaannetel peab ISBN olema trükitud:

- Tiitellehe pöördele (autoriõiguse andmete lähedale).
- Tiitellehe allservale, kui tiitellehe pöördel ei ole selleks kohta.
- Tagakaane allosale.
- Ümbrise tagakülje allservale või mõnele muule raamatut kaitsvale karbile või ümbrispaberile.

Elektronilistel väljaannetel peab ISBN olema nähtav:

- Pealkirja või autoriõiguste andmete järel või avalehel. Füüsilisel kandjal teavikul esitatakse ISBN nii infokandjal kui ka ümbrise tagakülje allosas või mujal nähtaval kohal.
- Õppeotstarbelistel filmidel, videodel ja lüümikutel on ISBN esitatud tiitrite lehel.

Kui e-väljaande eri vormingud on eraldi kättesaadavad, tuleb igaühele anda oma ISBN. Kui väljaande kaht eri vormingut levitatakse komplektina, piisab ühest ISBNist. Kui need on eraldi kättesaadavad, tuleb igal versioonil esitada üksteise all kõik ISBNid, mille järel sulgudes lühendatult märkida vorming.

Näited:

ISBN 978-951-45-9693-3 (kõvad kaaned)

ISBN 978-951-45-9694-0 (pehmed kaaned)

ISBN 978-951-45-9695-7 (pdf)

ISBN 978-951-45-9696-4 (epub ilma DRMta)

ISBN 978-951-45-9999-5 (epub koos ACS4 DRMiga)

ISBNi peab trükkima ka igale väljaande lisale.

ISBN peab olema trükitud (vähemalt 9 punkti kirjas) ja kergesti loetav.

8.2 ISBN vötkoodina

GS1 (endine EAN International ja Uniform Code Council) ja Rahvusvaheliste ISBN/ISMN agentuuride vahel sõlmiti kokkulepe, mis võimaldab ISBNi alusel moodustada EAN-13 vötkoodi, viies sellega ISBNi vastavusse globaalse vötkoodisüsteemiga.

ISBNi esitamine EAN-13 vötkoodina peab vastama standardile ISO/IEC 15420 (vötkoodi sümboolika EAN/UPC), mis nõuab EAN-13 sümbolite kasutamist vastavalt GS1 soovitudele.

Vötkoodil peab ISBN olema silmaga loetaval kujul vahetult vötkoodi kohal, numbritele eelneb lühend „ISBN“.

Nt ISBNi paigutamine EAN-13 vötkoodil

ISBN 978-1-873671-00-9

ISBN 978-1-873671-00-9

Lisainfot EAN-13 vötkoodi sümboolika kohta saab rahvuslikelt ISBN agentuuridelt ja Rahvusvaheliselt ISBN Agentuurilt. Rahvuslikke agenteure innustatakse tegema vahetut koostööd riikliku ja regionaalse tasandi GS1 organisatsioonidega. EAN-13 vötkood peab paiknema raamatu tagakaane paremas allosas.

8.3 5-numbriline lisakood

USA ja Kanada raamatukaubanduses on hinna märkimiseks kasutusele võetud viiekohaline lisakood. Rohkem infot USA ja Kanada vötkoodide kohta leiate *Book Industry Study Group* veebisaidilt www.bisg.org.

Teistes maades ei peaks lisakoodi hinna märkimiseks rakendama, kuid asutuse siseselt võib kirjastaja seda koos prefiksiga „9“ kasutada (nt tulude arvutamiseks). Täiendavad koodid algavad alati numbriga 9 vahemikus 90000-98999.

8.4 ISBNi ja EAN.UCC vötkoodi arvutamine algoritmi abil

Kontrollnumbri arvutamise skeem on toodud lisas 1.1. ISBNi vahemike jaotuse valem on lisas A1.2.

9. ISBN SÜSTEEMI HALDAMINE

9.1 Üldist

ISBN süsteemi haldamine toimub kolmel tasandil: rahvusvahelisel, ISBN agentuuride ja kirjastajate tasandil.

9.2 Rahvusvaheline haldamine

Rahvusvahelise ISBN Agentuuri põhitegevus ja vastutusalad:

- ISBN süsteemi ülemaailmse kasutamise edendamine, koordineerimine ja järelevalve.
- ISBN ringkonna huvide esindamine muudes organisatsioonides.
- ISBN agentuuride määramine ja vajadusel määramisotsuste tühistamine.

- Rühmade ja nende vastutusalade kindlaksmääramine ja kinnitamine ISBN agentuuridele.
- Kirjastustunnuse pikkust käsitlevate rühmareeglite kindlaksmääramine ja selle tagamine, et reeglite täpne ja kõikehõlmav register on igal ajal avalikult kättesaadav.
- ISBN agentuuridele ettenähtud kirjastustunnuste numbrivahemike eraldamine ja väljaantud kirjastustunnuste täieliku ja täpse registri pidamine.
- ISBNide ja nendega seotud ISBN metaandmete haldamise tagamine ISBN agentuuride registrite kaudu.
- ISBN agentuuride tegevuse ja nende agentuuride poolt ISBNi andmise põhimõtete ja protseduuride väljatöötamine, jälgimine ja täitmine, k.a. selle protsessiga seotud mis tahes tasud.
- Abistamine ISBNide topeltandmise läbivaatamisel ja otsuste langetamisel.
- ISBN agentuuride otsustega seotud kaebuste läbivaatamine ja lahenduste vastuvõtmine.
- ISBN süsteemi dokumentatsiooni väljatöötamine, haldamine ja kasutajale avalikult kättesaadavaks tegemine.
- Rahvusvahelise ISBN Agentuuri tegevuse tagamiseks vajaliku rahastamiskorra juurutamine, mis muuhulgas sisaldab ka ISBN agentuuride panust.

9.3 ISBN agentuurid

Rühma piires vastutavad ISBN süsteemi haldamise eest ISBN agentuurid. ISBN agentuur võib tegutseda riiklikul, regionaalsel, keelepõhisel või muu jaotusega vastutusalal, vastavalt rühma asukohale.

Rühmasiseselt võib olla mitu riiklikku agentuuri (nt rühmatunnusel 978-0 ja 978-1 on eraldi agentuurid Austraalias, inglise keelt kõnelevas Kanadas, Ühendkuningriigis, USAs jne).

ISBN agentuuri põhitegevused ja vastutusalad:

- Teenuse osutamise järjepidevuse tagamine.
- Kirjastaja teavitamine monograafiaväljaandele ISBNi andmisest.
- ISBN registrite, ISBN metaandmete ja administratiivandmete loomine, haldamine ja säilitamine vastavalt Rahvusvahelise ISBN Agentuuri poolt kehtestatud põhimõtetele. (ISBN metaandmetega seotud ülesanded võivad olla üle antud ka vastavale bibliograafiaasutusele).
- Kinnitust leidnud ebatäpsete ISBNide ja ISBN metaandmete parandamine.
- ISBNi ja sellega seotud metaandmete kättesaadavaks tegemine teistele ISBN agentuuridele ja ISBN süsteemi kasutajatele vastavalt Rahvusvahelise ISBN Agentuuri juhendile.
- ISBNiga seotud statistiliste andmete võrdlemine, säilitamine ning aruandmine Rahvusvahelisele ISBN Agentuurile kokkulepitud ajavahemike järel.
- ISBN süsteemi kasutamise edendamine, tutvustamine ja koolitus vastavalt käesoleva standardi nõuetele.
- Rahvusvahelise ISBN Agentuuri kehtestatud põhimõtetest ja protseduuridest kinnipidamine vastavalt käesoleva standardi nõuetele.

9.4 Kirjastaja haldamine

Kirjastaja vastutab teavikutele raamatutunnuse andmise ja ISBN reeglite rakendamise eest. Taotluse alusel saab kirjastaja ISBN agentuurilt talle eraldatud kirjastustunnuse ja selle ulatuses ISBNid elektroonilise failina. Mõned ISBN agentuurid on kehtestanud teenuse eest tasu.

Eesti standardi märkus: Eestis hoiab kirjastustunnuste numbriplukke ja annab raamatutunnuseid Eesti ISBN Agentuur. Mõningatel juhtudel on raamatutunnuse omistamine üle antud kirjastajatele.

ISBN agentuur määrab kirjastajale raamatutunnuste arvu. Numbriplukk eraldatakse vastavalt olemasolevale ja kavandatavale kirjastustoodangule, mis on otseselt seotud eraldatud kirjastustunnuse pikkusega. Sobiva pikkusega kirjastustunnuse saamiseks peab kirjastaja tagama, et ISBN agentuuril oleks võimalikult palju infot varemilmunud raamatute ning kõigi kättesaadavate ja tulevaste väljaannete kohta. Kirjastaja peab ISBN agentuurile (või selleks määratud kohalikule bibliograafiaasutusele) esitama kindla hulga metaandmeid ISBNi saanud väljaannete kohta. Nõuded metaandmete tüübi ja vormi kohta on kehtestatud Rahvusvahelise ISBN Agentuuri poolt koostöös ISBN agentuuridega (vt 5.13). Lisainfot ja üksikasjalisi juhised ISBN süsteemi kohta saab kohalikust ISBN agentuurist.

10. Mitteosalevad kirjastajad

Juhul kui kirjastaja ei osale ISBN süsteemis, peab ISBN agentuur temaga ühendust võtma ning selgitama, miks on ISBNi andmine tähtis ja vajalik, ning pakkuma üksikasjalikku teavet standardnumbri saamise kohta.

Kui kirjastajad avaldavad ainult üksikuid trükiseid ja tõenäoliselt ei võta endale kunagi vastutust standardnumbrite andmise eest, võib kohalik agentuur määrata ning väljastada ISBNi paljudele kirjastajale ühise kirjastustunnusega plokist. Segaduste vältimiseks tuleb sellist jaotust võtta erandina ning rakendada range kontrolli all, kuna üldeeskirjade järgi saab iga kirjastaja oma kirjastustunnuse. Sellistel juhtudel saab konkreetset kirjastajat identida vaid individuaalne ISBN ja mitte kirjastustunnus. Kui mõnes riigis sündeksemplarina saadud väljaannetel ISBNid puuduvad, annab need välja ISBNi kohalik agentuur ning teavitab sellest kirjastajat ja avaldab andmed rahvusbibliograafias.

Eesti standardi märkus. Eestis annab kirjastustunnuseid Eesti ISBN Agentuur. Eraldi numbriplukk on reserveeritud üksikväljaandjatele ja väikekirjastajatele.

11. ISBN ja GS1

Vastastikuse koostöö edendamiseks sõlmiti 1997. a. leping Rahvusvahelise EAN kaubavöödi süsteemi, Ühtse Vöökoodi Nõukogu (Uniform Code Council) (UCC), Rahvusvahelise ISBN Agentuuri ja Rahvusvahelise ISMN Agentuuri vahel. Agentuuride esindajatel on osapoolte üldassambleedel vaatleja staatus. Pakutakse konsultatsioone ja reguleeritakse raamatute markeerimist. 2005. a. veebruaris EAN ja UCC ühinesid GS1 nime all.

Kontakt:

GS1 Global Office

Blue Tower

Avenue Louise 326

B-1050 Brussels

Belgium

Tel: (+32 2) 788 7800

Fax: (+32 2) 788 7899

Email: contactus@gs1.org

URL: <http://www.gs1.org>

Rahvuslike GS1 organisatsioonide kontaktandmed: <http://www.gs1.org/contact>

12. ISBN ja teised identifikaatorid

12.1 DOI

DOI (digitaalsete teavikute identifitseerimistunnus) on toote identifitseerimissüsteem digitaalses keskkonnas. DOI võib anda igale veebivõrgus kasutatavale üksusele. DOI kaudu saab infot toote ja selle leidumuse kohta internetis. Info digitaalobjekti kohta võib aja jooksul muutuda, kuid selle DOI jääb alati samaks.

International DOI

Foundation

Tel.+44(0)186559070.

Email: n.paskin@doi.org

URL: <http://www.doi.org>

12.2 ISBN-A

ISBN-A (Actionable ISBN) on mõne ISBN agentuuri poolt pakutav teenus, kus olemasolev ISBN on esitatud DOI süsteemis, mis võimaldab siduda ISBNi ühe või mitme URLiga.

Rahvusvaheline ISBN Agentuur

United House

North Road

London N7 9DP

United Kingdom

Tel: +44 (0)20 7503 6418

Email: info@isbn-international.org

URL: <http://www.doi.org/factsheets/ISBN-A.html>

12.3 GTIN

GTIN (globaalne kaubaartikli number) on kõigi EAN.UCC toodete identifikaatorite üldnimetus, k.a. ISBN EAN-13 vötkoodis.

GS1 Global Office
Blue Tower
Avenue Louise 326
B-1050 Brussels
Belgium
Tel: (+32 2) 788 7800
Fax: (+32 2) 788 7899
Email: contactus@gs1.org

URL: <http://www.gs1.org/barcodes/technical/idkeys/gtin>

12.4 URN

URN (Uniform Resource Names/Ühtne ressursinimi) on püsiv ressursiidentifikaator. Selle süntaks on määratletud interneti standardis RFC 2141:

<URN>:= "urn:" <NID> ":" <NSS>

kus <NID> on nimeruumi identifikaator ja <NSS> on nimeruumi spetsiifiline string. Juhtiv "urn:" ja nimeruumi identifikaator ei ole tõstutundlikud.

NID "isbn" ISBN süsteemile on reserveeritud RFC 3187-is (viide allpool)
Vastavalt selle RFC-le, URNi põhise ISBNi süntaks on:

urn:isbn:<NSS>

kus nimeruumi spetsiifilisel stringil asub ISBN masinloetavas formaadis. Näiteks:

urn:isbn:9780110002224

<http://tools.ietf.org/html/draft-ietf-urnbis-rfc3187bis-isbn-urn-00>

12.5 ISAN

ISAN (Rahvusvaheline audiovisuaalteose standardnumber) on vabatahtlik numereerimise ja metaandmete süsteem, mis võimaldab identifitseerida audiovisuaalteoseid, k.a. filmid, lühifilmid, dokumentaalfilmid, teleprogrammid, spordiüritused, reklaam ning nendega seotud versioonid. ISAN on registreeritud kui ISO 15706-1 ja 15706-2

ISAN International Agency

1A, rue du Beulet
CH-1203 Geneva
Switzerland
Phone: (+41) 22 545 10 00
Fax: (+41) 22 545 10 40

Email: info@isan.org
<http://www.isan.org>

12.6 ISMN

Rahvusvaheline noodi standardnumber idendib müügiks, laenutamiseks või kinkimiseks mõeldud noodiväljaandeid. ISMNi saab integreerida rahvusvahelisse 13-numbrilisse vötkoodi, kasutades prefiksit 979-0. ISMNi ei kasutata muusikaraamatute identimiseks, selleks on ISBN, samuti ei saa ISMNi kassetid, CDd ja videod. ISMNi haldab Rahvusvaheline ISMN Agentuur: International ISMN Agency
Schlossstr. 50
12165 Berlin, Germany
Tel.: (+49 30) 7974 5002
Fax: (+49 30) 7974 5254
Email: ismn@ismn-international.org
<http://ismn-international.org>

12.7 ISRC

Rahvusvaheline standardne helisalvestise kood identifitseerib helisalvestisi ja muusikavideoid (ISO 3901). Sellega numereeritakse teose kõik salvestused (mitte füüsilised teavikud), olenemata taustast või kandjast, millele teos on salvestatud. Kodeeritud ISRC võimaldab teose automaatset identifitseerimist autoritasu väljamaksmiseks.

ISRC süsteemi haldab IFPI (Rahvusvaheline Fonogrammitootjate Föderatsioon):

International ISRC Agency
IFPI Secretariat
10 Piccadilly
London
W1J 0DD
United Kingdom
Tel: +44 (0)20 7878
7900
Fax: +44 (0)20 7878
7950
Email:
isrc@ifpi.org

URL: <http://www.ifpi.org/isrc>

12.8 ISSN

Rahvusvaheline jadaväljaande standardnumber ISO 3297 on rahvusvaheline jadaväljaannete identifikaator. Tavaliselt ilmuvad sellised väljaanded järgnevate numbritena või lõimväljaannetena, millel on numbriline või kronoloogiline tähistus. Need on ajalehed, perioodikaväljaanded, ajakirjad jne ning lõimväljaanded, näiteks pidevalt uuendatavad lahtistest lehtedest koosnevad väljaanded.

ISSNi haldab Rahvusvaheline ISSN Keskus

ISSN International Centre
5 rue de Turbigo
75003 PARIS
FRANCE
Tel: (+33) 1 44 88 22 20
Fax: (+33) 1 40 26 32 43
Email: issnic@issn.org
URL: <http://www.issn.org>

Aastaraamatute, monograafiasarjade jne puhul saab sarja ühine pealkiri ISSN-i (mis jääb samaks sarja kõigile osadele või üksikköidetele) ja sarja iga omaette pealkirjaga üksikköide ISBN-i. Kui väljaandele antakse nii ISBN kui ISSN, peavad mõlemad olema selgelt eristatavad.

12.9 ISTC

International Standard Text Code ISO 21047 idendib tekstipõhist loomingut, mille all mõeldakse traditsiooniliste trükitud raamatute, heliraamatute, staatiliste e-raamatute või täiendatud digitaalraamatute sisu, k.a. ajakirjas või ajalehes ilmuv tekst.

ISTCid ei saa anda teose füüsilisele või mõnele muule tootevormile. Füüsilisele tootele (nt trükitud raamat, heliraamat või nende e-versioonid) antakse ISBN.

Täiendav info:

EDItEUR

United House
North Road
London N7 9DP
UK
Tel: +44 (0)20 7503 6418
Fax: +44 (0)20 7503 6418

Email: info@editeur.org
www.istc-international.org

12.10 ISWC

International Standard Musical Work Code/Rahvusvaheline standardne muusikateose kood idendib muusikateost kui vaimset loomingut. Ei kasutata muusika füüsilise vormi või muusikateosega seotud objektide identimiseks. Nende identimisega tegelevad teised süsteemid, nt ISRC ja ISMN.

Näide: Mozarti *Die Zauberflöte* identimiseks sobib ISWC. Kõik trükitud partituurid saavad ISMNI, libreto ja selle tõlked ISTCi (ja nende alusel ilmunud väljaanded ISBNi); esinemise videole antakse ISAN ja ooperi helisalvestisele ISRC.

Täendav info:

CISAC

20-26 Boulevard du Parc
92200 Neuilly sur Seine France
Tel.: (+ 33 1) 55 62 08 50
Fax: (+ 33 1) 55 62 08 60
Email: cisac@cisac.org
<http://www.cisac.org>

12.11 ISNI

International Standard Name Identifier (Rahvusvaheline standardne nime identifikaator) on ISO standardi (ISO 27729) eelprojekt, mille eesmärk on meediasisu tootjate avaliku identiteedi kindlakstegemine, so andmete väljaselgitamine isikute kohta, kes tegutsevad meediasisu loomise, tootmise, halduse ja leviku ahelas.

ISNI süsteem tuvastab andmed avaliku identiteedi kohta loometegevuse mitmes valdkonnas. ISNI kasutamine välistab eksimused nimede identimisel. ISNI ei taga otsest juurdepääsu kõikehõlmavale infole avaliku identiteedi kohta, vaid pakub linke vajalikke andmeid sisaldavate süsteemide juurde.

ISNI International Agency Ltd
c/o ALCS
The Writers' House
13 Haydon Street
London EC3N 1DB
UK
Email: info@isni.org
<http://www.isni.org>

13. ONIX raamatutele

ONIX for Books Product Information Message on rahvusvaheline standard, mis võimaldab elektrooniliselt edastada infot raamatutööstuse toodete kohta.

ONIX for Books standardi arendas välja EDItEUR koos Raamatutööstuse Uurimisrühma (Book Industry Study Group) (USA) ja Raamatutööstuse Teabevahetuse Organisatsiooniga (Book Industry Communication) (Suurbritannia) ja on nüüd ülemaailmselt kasutusele võetud. ONIXi täiustamisega tegelevad rahvusgrupid (National Groups) ja Rahvusvaheline Juhtkomitee (International Steering Committee). Nende tööd koordineerib EDItEUR. Uusim versioon on Release 3.0.

Kirjastajatele on ONIX for Books kasulik kahest aspektist. Infovahetuse vahendina võimaldab see ühtlustatud kujul paisata tarneahelasse suurel hulgal tooteinfot, millest on huvitatud hulgimüüjad, tootelevitajad, jaemüüjad, andmekogujad ning tütarfirmad. ONIXi tooteregistri sisu ja struktuuri standardvorming on abiks paremate sisemiste infosüsteemide loomisel, kuhu saab kokku koondada nii uute kui varem ilmunud trükiste kirjeldamiseks ja reklaamimiseks vajaminevad metaandmed. Samu põhiaandmeid saab kasutada ka teabelehtede, kataloogide ja muude reklaammaterjalide tootmisel.

Teistele tarneahela partneritele tähendab ONIX tõhusat ja kiiret tooteinfo edastamist klientidele, vähem käsitsitööd ja väiksemat eksimuste riski.

Kongressi Raamatukogu ja Briti Raamatukogu on paigutanud ONIX for Books MARC21 formaati. Mõned rahvusraamatukogud kasutavad standardit selleks, et saada kirjastajatelt *Cataloging-in-Publication* tarbeks tooteinfot või täiendada OPAC kataloogi.

ONIX for Books alljaotus sisaldab spetsiaalselt ISBNi registreerimiseks vajaminevaid metaandmeid, mida kirjastajad kasutavad ISBN andmisel ja ISBN agentuuride teavitamisel, kui kogu *ONIX for Books message* info ei ole vajalik.

Lisainfo:

EDItEUR

United House

North Road
London N7 9DP
UK

Tel: +44 (0)20 7503 6418

Fax: +44 (0)20 7503 6418
Email: info@editeur.org
<http://www.editeur.org/8/ONIX/>

14. Trükised

Publishers' International ISBN Directory (PIID) sisaldab kõiki välja antud kirjastustunnuseid ja kirjastajate kontaktandmeid. Ilmub trükitud ja elektroonilisel kujul.

Info: <http://isbn-international.org/page/directory>

15. Korduma kippuvad küsimused

Vaata ingliskeelset materjali ISBN FAQs URL: <http://isbn-international.org/faqs> ja eestikeelset ISBN Korduma Kippuvad Küsimused Eesti ISBN Agentuuri kodulehel <http://www.nlib.ee/korduma-kippuvad-kusimused/>

Lisa 1 Kontrollnumbri arvutamine ja vahemike jaotus

A1.1 Kontrollnumbri arvutamine

Iga number ISBNi esimesest 12 numbrist tuleb korrutada vaheldumisi 1 ja 3ga. Kontrollnumber on võrdne 10st lahutatud jäägiga, mis on saadud esimese 12 numbri kaalutud summa jagamisel 10ga, v.a. ühe erandiga. Kui selle arvutuse ilmselge tulemus on 10, siis on kontrollnumbriks 0.

ISBN 978-0-11-000222-? kontrollnumbri arvutamise etapid:

Etapp 1: Tehke kindlaks ISBNi esimese 12 numbri kaalutud summa

	Prefiks			Rühma tunnus	Kirjastus tunnus		Raamatutunnus						Kontrollarv	Summa
ISBN	9	7	8	0	1	1	0	0	0	2	2	2	?	
Kaal	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	-	
Tulemus	9	21	8	0	1	3	0	0	0	6	2	6	-	56

Etapp 2: Jaga esimesel etapil arvutatud ISBNi esimese 12 numbri kaalutud summa 10ga ja määra jääk:
 $56/10 = 5$, jääk = 6

Etapp 3: Lahutage 10st teisel etapil saadud jääk. Saadud vahe on kontrollarv, v.a. ühe erandiga. Kui teisel etapil saadud jääk on 0, siis on kontrollarvuks 0.

$$10 - 6 = 4$$

$$\text{Kontrollarv} = 4$$

$$\text{ISBN} = 978-0-11-000222-4$$

Järgnev matemaatiline valem on alternatiivne võimalus kontrollnumbri arvutamiseks.

$\text{Kontrollnumber} = \text{mod } 10 (10 - [\text{mod } 10 \{ \text{ISBNi esimese 12 numbri kaalutud summa} \}])$

$$\text{Kontrollnumber} = \text{mod } 10 (10 - [\text{mod } 10 \{56\}])$$

$$\text{Kontrollnumber} = 4$$

Et ISBN oleks kehtiv, peab esimese 12 numbri kaalutud summale liidetud kontrollnumber jaguma 10ga ilma jäägita.

Märkus: Rühma-, kirjastus- ja raamatutunnused on muutpikkusega ega tarvitse vastata eelpooltoodud tabelile. Mitte kõik rühma- ja rühmatunnuste kombinatsioonid pole kehtivad. vt lõiku A1.2 Vahemike jaotus ISBNi kontrollimise ja liigendamise kohta.

ISBNi arvutamisel on abiks kohalik ISBN agentuur, kellelt saab eelarvutatud ISBNi tabeleid.

A1.2 Vahemike jaotus

Vahemike jaotus toimub vastavalt kavandatud nõudlusele (nt kirjastustoodangu suurus) igas piirkondlikus või keelerühmas. Jätkusuutlikkuse tagamiseks hoiab Rahvusvaheline ISBN Agentuur mõned rühmatunnused reservis. Neid määrab agentuur juhul, kui mõnes konkreetsetes rühmas on vajadus täiendavate tunnuste järele. Tuleviku vajadusi arvestades võivad konkreetsele piirkondlikule või keelerühmale eraldatud kirjastustunnuse vahemikud jääda määratlemata.

Põhjalikku teavet rühmatunnuste ja kirjastustunnuste vahemike kohta saab Rahvusvaheliselt ISBN Agentuurilt, kes teostab kontrolli omistatud vahemike üle. Allpool järgnevad ISBNi struktuuri reeglid (kasutades põhjalikke rühmatunnuse ja kirjastustunnuse vahemike andmeid). Vt lõiku *Kontrollnumbri arvutamine*.

Numbrite arv ISBN rühma-, kirjastus- ja raamatutunnuses on erineva pikkusega.

Kolmes tunnuses kokku on 9 numbrit. Need 9 numbrit koos 3-numbrilise prefiksi ja kontrollnumbriga moodustavad 13-numbrilise ISBNi. Rühmatunnuste ja kirjastustunnuste numbrite arv muutub vastavalt selle rühma või kirjastaja kirjastustoodangule. Eeldatavalt mahuka toodanguga kirjastajatele antakse kahe- või kolmekohalised kirjastustunnused.

Märkus: Prefiksi 978 raames määratud rühma- ja kirjastustunnuste pikkuse järgi ei saa ennustada nende tunnuste pikkust, mis määratakse tulevaste (nt 979) prefiksite raames. Rühmatunnuste ja kirjastustunnuste andmist hakkavad mõjutama nende omistamise kogemused ja kogu prefiksite süsteemi tulevikuprognosid.

Alates 979 hakatakse rühmaprefiksit jagama vaid rahvuslikele ISBN agentuuridele. Rahvusvaheline ISBN Agentuur püüab vältida prefiksite väljastamist keeletunnuse järgi mitmele agentuurile. Prefiksist 979 hakatakse väljastama rühmatunnuseid siis kui olemasolevad kirjastustunnused lõpevad.

Numbrilise ISBNi sisemiste jaotiste määramine on kaheastmeline protsess: esiteks rühmatunnuse määramine, kasutades ISBN prefiksireegleid; teiseks kirjastustunnuse ja raamatutunnuse pikkuse määramine, kasutades rühmatunnuse reegleid. Rühmatunnuse reeglid on kättesaadavad Rahvusvahelisest ISBN Agentuurist.

Tabel 1 illustreerib rühmatunnuste vahemike jaotust prefiksi 978 raames. Iga muu EAN.UCC prefiksi jaoks, mis on ette nähtud kasutamiseks ISBNi süsteemis, luuakse rühmatunnuste reeglid, mis on kättesaadavad Rahvusvahelisest ISBN Agentuurist enne rühmatunnuste väljastamist EAN.UCC prefiksi raames. Kindlasti on vaja regulaarselt kontrollida Rahvusvahelisest ISBN Agentuurist, kas rühmatunnuseid on täiendatud või muudetud.

Tabel 1 – Rühmatunnuste vahemike jaotus prefiksi 978 raames

Prefiks	Rühmatunnuste vahemik	Võimalik numbrite arv rühma kohta
978	0 – 5 600-649 6500000-6999999 7 80 – 94 950 – 989 9900 – 9989 99900 – 99999	100,000,000 1,000,000 (määratlemata vahemik) 100,000,000 10,000,000 1,000,000 100,000 10,000

Tabel 2 illustreerib, kuidas tuletada rühmatunnuse struktuuri ISBNile eraldatud prefiksi 978 raames. Prefiksile järgneva 5 numbril põhjal saab kindlaks teha rühmatunnuse pikkuse. Kui rühmatunnuse pikkus on teada, saab rühmatunnuse tuletada.

Tabel 2 – Prefiksi 978 raames rühmatunnuse tuletamise meetod

Prefiksile järgnevad 5 numbrit on vahemikus	Rühmatunnuse pikkus on	Prefiks ja rühmatunnuse osad peaksid olema pärast järgmisi numbreid ja seotud osi
00000–59999	1	3. (prefiks) 4. (rühmatunnus)
60000–69999	0 (määratlemata)	(määratlemata vahemik)
70000–79999	1	3. (prefiks) 4. (rühmatunnus)
80000–94999	2	3. (prefiks) 5. (rühmatunnus)
95000–98999	3	3 (prefiks) 6. (rühmatunnus)
99000–99899	4	3. (prefiks) 7. (rühmatunnus)
99900–99999	5	3. (prefiks) 8. (rühmatunnus)

NÄIDE 1

Oletatav ISBN: 9786999999990

EAN.UCC prefiks: 978

(rühmatunnuse oletatav osa): 69999

Rühmatunnus: (määratlemata ja kehtetu)

Märkus: See oletatav ISBN ei ole kehtiv, kuna rühmatunnuse oletatav osa on vahemikus 65000 kuni 69999, kus rühmatunnuse pikkus on 0 (praegu määratlemata).

NÄIDE 2

Oletatav ISBN: 9780777777770

S1 prefiks: 978

(rühmatunnuse oletatav osa): 07777

Rühmatunnus: 0

Märkus. See oletatav ISBN on kehtiv, kuna rühmatunnuse oletatav osa on vahemikus 00000 kuni 59999, kus rühmatunnuse pikkus on 1 (määratletud).

Tabel 3 illustreerib kirjastustunnuste jaotumise vahemikke ja suurimat raamatutunnuste arvu kirjastaja kohta rühmatunnuse 978-0 korral.

Tabel 3 – Kirjastustunnuste vahemike ja raamatutunnuste arvu jaotus rühmatunnuse 978-0 raames

	Kirjastustunnuse numbrivahemik	Võimalikud numbrid nimetuste identimiseks ühe kirjastaja kohta
978-0	00–19 200–699 7000–8499 85000–89999 900000–949999 9500000–9999999	1 000 000 100 000 10 000 1 000 100 10

Tabel 4 illustreerib, kuidas tuletada rühmatunnuse 978-0 sisemist struktuuri. Kirjastustunnusele järgneva 5 numbrit uurimine annab võimaluse kindlaks teha kirjastustunnuse pikkuse. Kui kirjastustunnuse pikkus on teada, saab tuletada raamatutunnuse pikkuse.

Tabel 4 – Rühmatunnuse 978-0 sisemise struktuuri tuletamise meetod

Kui rühmatunnusele järgnevad 5 numbrit on järgnevas vahemikus	Kirjastustunnuse pikkus	Raamatutunnuse pikkus	Sisemised jaotised peavad asetsema pärast iga järgmist numbrit või seotud osi
00000–19999	2	6	3. (prefiks) 4. (rühmatunnus) 6. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
20000–69999	3	5	3. (prefiks) 4. (rühmatunnus) 7. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
70000–84999	4	4	3. (prefiks) 4. (rühmatunnus) 8. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
85000–89999	5	3	3. (prefiks) 4. (rühmatunnus) 9. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
90000–94999	6	2	3. (prefiks) 4. (rühmatunnus) 10. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)

95000–99999	7	1	3. (prefiks) 4. (rühmatunnus) 11. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
-------------	---	---	--

NÄIDE

Oletatav ISBN: 9780777777770

GS1 prefiks: 978

Rühmatunnus: 0

(kirjastustunnuse oletatav osa): 77777

Kirjastustunnus: 7777

Raamatutunnus: 7777

Kontrollnumber: 0

Kuvatav ISBN: 978-0-7777-7777-0

Märkus. Kirjastustunnuse oletatav osa on vahemikus 70000 kuni 84999, mille jaoks on kirjastustunnuse pikkuseks 4 (määratletud).

Tabel 5 illustreerib kirjastustunnuste numbrivahemike ja maksimaalse raamatutunnuste arvu kirjastaja kohta jaotumist rühmatunnuse 978-951 raames.

Tabel 5 – Kirjastustunnuste numbrivahemike ja raamatutunnuste arvu jaotus rühmatunnuse 978-951 raames

Rühmatunnus	Kirjastustunnuse vahemik	Võimalikud numbrid nimetuste identimiseks ühe kirjastaja kohta
978-951	0–1	100 000
	20–54	10000
	550–889	1000
	8900–9499	100
	95000–99999	10

Tabel 6 illustreerib, kuidas tuletada rühmatunnuse 978-951 sisemist struktuuri. Kirjastustunnusele järgneva 5 numbri uurimine võimaldab kindlaks teha selle kirjastustunnuse pikkuse. Kui kirjastustunnuse pikkus on teada, saab tuletada raamatutunnuse pikkuse.

Tabel 6 – Rühmatunnuse 978-951 sisemise struktuuri tuletamise meetod

Kui rühmatunnusele järgnevad 5 numbrit on vahemikus	Kirjastustunnuse pikkus	Raamatutunnuse pikkus	Sisemised jaotised peavad asetsema pärast iga järgmist numbrit või seotud osi
00000–19999	1	5	3. (prefiks) 6. (rühmatunnus) 7. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
20000–549999	2	4	3. (prefiks) 6. (rühmatunnus) 8. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
55000–88999	3	3	3. (prefiks) 6. (rühmatunnus) 9. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
89000–94999	4	2	3. (prefiks) 6. (rühmatunnus) 10. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)
95000–99999	5	1	3. (prefiks) 6. (rühmatunnus) 11. (kirjastustunnus) 12. (raamatutunnus)

NÄIDE

Oletatav ISBN: 9789512388882

GS1 prefiks: 978

Rühmatunnus: 951

Kirjastustunnuse oletatav osa: 23888

Kirjastustunnus: 23

Raamatutunnus: 8888

Kontrollnumber: 2

Kuvatav ISBN: 978-951-23-8888-2

Tulemus: kirjastustunnuse oletatav osa on vahemikus 20000 kuni 54999, mille puhul on kirjastustunnuse pikkuseks 2 (määratletud).